

mint a köznapi beszédben. Hiszen magában a nyelvben is tengernyi költészet rejtőzik. A jó mű által az olvasó is költővé válik, a vershez hozzáadja a maga emlékeit, álmait, gondolatait, és akkor az már sokkal tágabb lesz. A költészet kínálja a legmagasabb szabadságfokot.”

S máris visszaérkeztünk a költészet etikájához, arra a pontra, amit a kötetnyitó írásban Villányi fölvetett: a benső harmónia szabadságfogalmához. Először a kötet tengelyében, Tao Csient idézve: „Józanág és mérték vezet, sose vétkeznek ellene, mi

az »elég«-en túl vagy, nekem ingyért se kellene” (*Mérték*) – majd a zárlatban, a *Miképpen*-ben Kempis Tamást: „Békére és igaz belső azonosságra szól a rendeltetésed...”

Érték és mérték – mondja ki, ha nem is szó szerint Villányi a minden szólások egyik zengzetes közhelyét. Legyintheznék is erre akár, csak hogy ennek itt, ebben a szöveggörnyezetben ólomsúlya van. És rangos, „maga-tartó” mögöttese, amit ha utánozni nem is, az ifjabb nemzedékeknek belőle tanulniuk illene.

KIS PETRONELLA

Szöllősi Mátyás: Váltóáram

Európa, 2016

„Borult, ólomszínű ég. Csak a szemközti tízemeletes házak fölött szűrődött át némi fehér fény. Úgy nézett ki, mintha valaki a felhőkön át elemlámpával fürkészné a várost. Azt hittem, lenyúl és kiemel valamit magának, de nem egy kéz volt, hanem egy fölrobbant csillag fénye.”

A 2017-ben Margó-díjat nyert *Váltóáram* Szöllősi Mátyás első megjelent prózakötete. Címe arra a jelenségre utal, amely az egész könyvön átvonul, a különböző történetek szövegszervező erejévé és összekötő kapcsává válik: az Orion egyik csillagnak felrobbanására. A vakítóan éles fény a szereplők életének olyan krízishelyzeteit világítja meg, amelyek változtatást, sürgős cselekvést és problémamegoldást igényelnének, az elbeszélések férfi narrátorai azonban a legtöbb esetben mégis tehetetlenek és kiszolgáltatottak maradnak. Szöllősi novellái statikusak: szereplői megrekedtek, túlságosan magukba mélyednek, belső lelkivilágukba merülnek ahhoz, hogy képesek legyenek jól érzékelni a körülöttük lévő világot. Magukban vívódnak, belső beszédük, monológjuk elszakítja őket a valóságtól. Reakcióik jellemzően lassított felvételenként ható, széttördelt kép- és tudatfoszlányok, amelyek sok esetben nem is az aktuális szituációra irányulnak, hanem a véletlenszerűen kiragadott környezetkomponensekre és a múlt eseményeire fókuszálnak.

Az égbolton ragyogó szupernóva többségében egymástól független életszituációkat szemléltet, arról azonban szinte semmit nem tudunk meg, a

történetek térben és időben milyen közel vagy távol játszódnak egymástól – de sokszor az is homályba vész, tulajdonképpen milyen többletet ad hozzá ez a robbanásszerű kitérés az egyes novellákhoz. Némelyik elbeszélésben reagálnak rá, vitatkoznak róla a szereplők, néhol viszont egyáltalán nem kap jelentőséget, éppen csak megemlítik néhány mondatban. A csillagrobbanás szerepe kissé elnagyoltnak tűnik, mivel a cím és a borító is erőteljesen reflektál rá, a történetvezetés szempontjából azonban korántsem kap ekkora nyomtérket. Az elbeszélések önmagukban jól megszerkesztettek, feszesek, de maga a kötetsszervező jelenség nem transzformálódik annyiféleképpen, ahogyan megtehetné – ennek kidolgozottsága lehetett volna intenzívebb, hogy minél különbözőbb (vagy éppen egy egységes) perspektívát hozzon létre az írások között.

Három olyan novella található a kötetben, amelyekben igazán karakteres a szupernóva megjelenése, és amely írásokban valóban többletjelentést hordoz. A *Betelgeuse* tudományos magyarázattal igyekszik alátámasztani a szokatlanul éles fény felbukkanását: „a szétszóródott anyagból jönnek létre később a bolygók, olyanok is, mint a Föld,

meg hogy mi magunk valójában csillagok maradványaiból lettünk mind a sok százmilliárd atomunkkal együtt”. Ráadásul a szöveg kontextusa is rájátszik a különös eseményre, hiszen az apa egy baleset következtében szinte öntudatlanul, élet és halál között lebegve próbál rájönni, vajon melyik univerzumban lehet, és mitől ragyog az égbolt. A történet szerint az állatok is felbolydulnak ilyenkor, a napszakok egybemosódnak, az emberi szervezet zaklatott, hiszen éjszaka sem képes megnyugodni. A *Hárman* című elbeszélésben valamiféle előre megjövendölt, világvégyszerű baljós dologként tekintenek az izzásra, ami miatt a gonosz fogóságába kerülhet az emberiség, a *Lefekvés előtt, ébredés után* narrátora pedig a légiközlekedés összehomlásáról és a gazdaságban végbemenő kiesésről töpreng, mivel ilyen súlyú eseményekre is hatással van a ragyogás. A *Vendégjáték*-ban, a *Hajszában* és az *Irány észak*-ban szinte semmilyen funkciót nem kap a jelenség – az utóbbi két mű kissé alul is múlja az addigi jól szerkesztett kompozíciókat, a cselekményük sem képes annyira fenntartani az olvasói figyelmet.

Szóllósi narrátorai a fotóriporter elméjével néznek és gondolkodnak. Tulajdonképpen érzékszerveik közül sok esetben csak a szemüket használják, a hangok nem jutnak el hozzájuk, csak embertársaik tátozását vagy furcsa arcmimikáját észlelik. A természet és a tárgyak viszont több szövegben sokkal inkább élnek, mint az emberek. „Forró nyár, augusztus eleje. A városra borult kipufogógáz-felhőkön át úgy tűnt, mintha a betonfalak is izzadnának. A fű kopott mindenütt, az élet vonaglik a tízemeletes házak között” – írja a kiragadott részletet a *Hárman* című novella elbeszélője. Ez a látomásos szemléletmód adja a kötet egyediségét. A szereplők valóságérzékelése majdnem az összes elbeszélésben hamis, bódított vagy torzított: hol az öregség, hol a féltalomban való lebegés, a baleset, az alkohol vagy a drog hatása miatt (ebből kifolyólag a balesetek és a kórházi lábadozások ismétlődő momentumai az elbeszéléseknek). Vízióik olyan szürreális, fragmentált képsorokká válnak, amelyekről sokszor maguk sem tudják eldönteni, csak a képzeletük játszik-e velük. Ennek az éleslátásnak, illetve az elbeszélők szavahihetőségének a letisztult, egyszerű nyelvezet csak még inkább ellenfeszül. Ismét példaként hoz-

ható a *Betelgeuse* című novella, amely a leginkább épít a látomásos jellegre. Úgy tűnik, a férfi főszereplő éber, nagyon is tudatában van annak, hogy karambolozott, és sérülései súlyosak, mégis számtalan olyan, a külvilágból érkező információ köti le a figyelmét, amelyeknek ebben a helyzetben semmi jelentősége sincs. Csakhogy amikor felébred a kórházban, és volt felesége letorkolja, amiért a saját lánya nevét eltéveszti, az elbeszélés

megkérdőjelezi addigi önnön hitellességét is, hiszen a történetben végig úgy hívták a kislányt (a feleség is), ahogyan a férfi tudja. Mindezek miatt a *Betelgeuse* talán a kötet legjobb megírt szövege.

A karakterekben tombol az egymás iránti harag és sértettség, az elfojtott düh és a bosszú. A szerző remekül szemlélteti mélylélektani bolyongásukat, önkeresésüket és a társtalanság következtében felszínre jutó agressziójuk indítékait, amelyek a szereplők testi reakcióira, funkcióira is kihatnak. Két

novellában is felbukkan például (ugyanabban az alkoholtól befolyásolt állapotban) a vizelési inger: a *Spirál* és a *Hárman* narrátora is kénytelen vizszatartani, de más kontextusokban, a kórházi kezeléseknél is szó esik róla, illetve a *Vendégjáték* mosdóbeli verekedésénél – mintha a késleltetett ürítéssel a lelki terhek egy része sem mérgezné tovább a testet, és képes lenne kiszakadni az emberből. A csillagragyogás tiszta fényében pedig az alakok önmagukat is kevésbé képesek eltakarni és leplezni, ahogy mások arcának rezdülései is kifürkészhetőbbek. A szövegek kidolgozottságán azonban esetenként érdemes lett volna még csiszolni, mivel néhány novella furcsán lezáratlan maradt. Az események ugyanis még az utolsó sorokban is intenzíven történnek, majd váratlanul véget érnek, mielőtt a csattanó kibontakozhatna. A *Reggeltől reggelig*-ben nem derül ki, hogy sikerült-e végül elvégezni az orvosi vizsgálatot, mert a novella befejeződik azzal, hogy a kontrasztanyag húzódik lefelé az illető gyomrában, ahogy a *Vendégjáték* is épp akkor szakad félbe, amikor a narrátor végre odalép a lányhoz, aki tetszik neki. A *Hajszá* úgy zárul le, hogy nem tudjuk meg, mi játszódott le az elbeszélő fejében, amikor kiderült számára, hogy a novella egészén át egy üres papírfecni miatt üldözte útítársát, és lett tanúja emiatt egy halálesetnek. Ezek sajnos hagynak némi hiányérzetet a befogadóban.